

eduresourceza.com

Downloaded from eduresourceza.com

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

DIBATSELA 2020

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 9.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A)
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a ditlhalošo
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a ditlhalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. MEPUTSO YE 30	Legato la godimo	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša - Dikgopolo tša go laetša bohla, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšo	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotsebotse mo go matseno, mmele le mafetšo	-Karabo e a kgotsofatša -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dikaone mo go matseno, mmele le mafetšo	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boitlhamelo -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo
	Legato la fase	25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo -Dikgopolo tša go laetša bohla, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tseneletšego -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšo	-Potšišo e arabilwe gabotse -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibotse mo go matseno, mmele le mafetšo	-Potšišo e arabilwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšo	-Molekwa o tšwele tseleng -Dikgopolo di hlakahlakane -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego -O tšwele tseleng kudukudu -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane

POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. Kgetho ya mantšu. Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto. MEPUTSO YE 15	Legato la godimo	14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
		-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano -Polelo ke ya boitshepo, ya go nona, ya maatlakgogedi -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša -Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tše kae -Polelo e beakantšwe gabotsebotse	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng	-Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano -Tirišo ya polelo ke ya motheo -Segalo le mošito ga se tša maleba -Tlotlontšu ke ye nnyane kudu	-Polelo ga e kwešišagale -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale
SEBOPEGO Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko. MEPUTSO YE 5	Legato la fase	13	10	7	4	
		-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla -Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto -Polelo e beakantšwe ka bokgwari	-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi -Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto -Polelo e beakantšwe gabotse	-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo	-Polelo ga e kgotsofatše -Ga go phapantšho ya mafoko -Tlotlontšu ga se ye kaalo	
SEBOPEGO Dinyakwa/Dipharologantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko. MEPUTSO YE 5		5	4	3	2	0–1
		-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo	-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe	-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse -Taodišo e a kwagala	-Dintlha tša maleba ga se tše kae -Mafoko le ditemana di na le diphošo -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi	-Dintlha tša maleba ga di gona -Mafoko le ditemana di fošagetše -Taodišo ga e kwagale

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO -Go araba dipotšišo le dikgopolo. -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano. MEPUTSO YE 15	13–15 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša -Dikgopolo ke tša go laetša bohla, le go hlohla mabjoko -Tsebo ke ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa	10–12 -Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa -Ditaba di nepiša setšweletšwa -Molekwa ga se a tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae	7–9 -Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana	4–6 -Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane -Melao ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa	0–3 -Karabo ya gagwe ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo -Ditaba di hlalošwa gannyane -Sebopego sa setšweletšwa ga se sona
POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya mantšu. Maswao le mopeleto. MEPUTSO YE 10	9–10 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse -Ga go na le ge e ka ba phošo e tee ya popopolelo le mopeleto	7–8 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse -Tlotlontšu ke ye ntši -Diphošo ga se tše dintši	5–6 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano -Diphošo tša popopolelo ga se tše dintši -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetoše molaetša	3–4 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi le dikamano -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo -Tlotlontšu ga se ye ntši -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe	0–2 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le gannyane -Molaetša ga o tšwelele le gannyane

ELA HLOKO:

- Dintlha tšeo di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe ke tša go hlahla baswai fela
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tšeo di filwego gammogo le tša moswai

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka hlogo e tee ya tšeo di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Kanegelo, tlhalošo, kgadimo, kahlaahlo, ngangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 E BE E LE LETHABO FELA.

Go letetšwe gore molekwa a ngwale ka tiragalo yeo e diregilego. Tiragalo e be ye e thabišago. Molekwa a ka bonagala a kgatha tema tiragalong yeo goba a ka no se kgethe tema ka boyena efela a bona tiragalo yeo ya lethabo gomme a ikamantšha le yona. Kanegelo e ka tšweletšwa ka motho wa pele goba wa boraro ka lebaka le le fetilego.

[50]**1.2 TŠHOMIŠO YA DINOTAGI KE TLHOBABOROKO.**

Go letetšwe gore molekwa a laetše mokgwa wo dinotagi e lego tlhobaboroko ka gona. Taodišong ya gagwe a bontšhe ditlamorago tša go diriša dinotagi bošaedi.

[50]**1.3 KE PHONYOGILE KA LEŠOBA LA NALETE.**

Go letetšwe gore molekwa a ngwale ka tiragalo ye kotsi yeo a ilego a amega go yona. Go hlalošwe ka kotsi le ka mokgwa wo molekwa a phonyogilego ka gona.

[50]**1.4 DITUMELO TŠA GO FAPANA KA MALAPENG DI HLOLA DIKGOGAKGOGANO.**

Go letetšwe gore molekwa a laetše ka moo ditumelo tša go fapana di hlolago dikgogakgogano ka malapeng.

[50]**1.5 GO TŠEA NAGA NTLE LE TEFO GO GODIŠA TEKATEKANYO KA MO NAGENG. DUMELA GOBA O GANETŠE.**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše lehlakore leo a le kgethago, go dumela goba go ganetša. A laetše ka moo go tšea naga ntle le tefo go godišago/go sa godišego tekatekanyo ka nageng.

[50]**1.6 Tlhathollo ya ditšweletšwa tša go bonwa e akaretša mehuta ya ditaodišo ka moka.**

- Molekwa o ikgethela seswantšho gomme a ngwala taodišo a e nyalantšha le seswantšho seo

- 1.6.1 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetoša kgopolokgolo. Go laetšwe ka moo motho a ka thelelago/gobalago/welago mathateng ka gona ntle le temogo ya gore o tla hlangelwa ke seo. Molekwa a tšweletše tiragalo ka botlalo. [50]
- 1.6.2 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. Taodišong ya gagwe a bontšhe ka moo bophelo bo nyakago tlhokomelo/go hlekesetšwa ka gona ka ge bo na le mathata. [50]
- 1.6.3 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetoša kgopolokgolo. Molekwa a laetše bohlokwa bja phepo ye botse dikolong. A bontšhe lethabo le mafolofolo ge bana ba jele. Mo go kgonegago a rolele mmušo kuane ka mošomo wo wo mobotse. [50]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO**POTŠIŠO YA 2** [Downloaded from eduresourceza.com](http://eduresourceza.com)**2.1 LENGWALO LA SEGWERA****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a bolele gore moletlo wa mogwera wa gagwe ke wa eng. A mo eletše ka ditokišetšo tša moletlo wo. A mo thuše ka lenaneo la dilo tše di tloga nyakega mabapi le moletlo wo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša lengwalo la segwera
- Atrese e tee fela ya mongwadi/moromedi
- Letšatšikgwele le ngwalwe ka tlase ga atrese
- Madume/Matseno a makopana a segwera
- Retšistara le polelo e be tša segwera
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa setlwaedi
- Mongwadi wa lengwalo ga se a swanela go ngwala leina le sefane, eupša leina la gagwe fela goba sereto

[25]**2.2 TŠA BOPHELO BJA MOHU****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a bontšhe gore mohu e be e le motho wa mohuta mang. Ditiro le meholo ya gagwe setšhabeng di tšweletšwe. Go ngwalwe ka motho wa boraro, ka lebaka le le fetilego.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane sa mohu
- Batswadi ba mohu
- Lefelo leo mohu a belegetšwego go lona
- Letšatši la matswalo a mohu
- Dithuto tše mohu a di fihleletšego
- Tša mošomo: Molekwa a laetše gore mohu e be e le molaodi wa mmimo
- Ditiro tše botse le tša go kgahliša tše mohu a gopolwago ka tšona
- Letšatši leo a hlokošetšego ka lona
- Seo se hlotšego lehu la gagwe
- Maina a meloko ya kgauswi yeo mohu a e tlogetšego
- Lefoko la taelo. Mohlala: Mohu a ka laelwa ka sereto
- Retšistara le polelo e be tša go hlompha le go lokologa
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

2.3 POLELO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a bolele ka mohuta wa protšeke ya temo yeo a e dirago. A bontšhe setšhaba ka bohlokwa bja protšeke le gore e hola badudi ka mokgwa ofe.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Matseno/Pulo, mmele le mafelelo/thumo
- Pulo e be yeo e gogago šedi ya batheeletši
- Go šomišwe mafoko a makopana a dikgopolo tše bonolo
- Go dirišwe mehlala ya go tlwaelega
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]**2.4 POLEDIŠANO**

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a bontšhe mahlakore a diboledi ka moka mabapi le mekgwanakgwana ye e ka dirišwago go kgala barutwana dikolong ntle le go šomiša kgati. Poledišano e tšweletše maikutlo a diboledi.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Poledišano gare ga batho ba babedi. Mohlala: Gare ga Mosebodi le Mokgadi
- Go ngwalwe ditšhielano bjalo ka ge di direga thwii go tšwa go ntlhatebelelo ya seboledi
- Maina a diboledi a laetšwe ka lehlakoreng la ngele la letlakala gomme go latele leswao la kgorwana
- Šomiša mothaladi wo mofsa go laetša seboledi se sengwe le se sengwe se sefsa
- Ditiro tšeo di dirwago ke batho ba ba boledišanago di laetšwe ka mašakaneng go fa babadi tshedimošo mabapi le sererwa
- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego

[25]

2.5 **LENGWALO LA GO TIIŠETŠA KGOPELO YA MOŠOMO LE BOITSEBIŠOPHELO**

Downloaded from eduresourceza.com

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a ngwale ka dintlha tšeo di filwego ka tlase tša boitsebišophelo le lengwalo la go tiišetša kgopelo ya mošomo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa:

Boitsebišophelo

- Tša dithuto
- Maitemogelo a mošomo/Tša mošomo
- Tša boithabišo

Lengwalo la go tiišetša kgopelo ya mošomo

- Retšistara le polelo e be tša semmušo
- Sebopego le botelele tša maleba
- Atrese ya mongwadi/moromedi (Ka letsogong la go ja)
- Atrese ya moamogedi/moromelwa (Ka letsogong la mpati/ngele)
- Madume/Matseno le hlogo ya taba
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tša maleba
- Mafelelo

Ka boikokobetšo
Mosaeno
MP Rakgohli (Mdi)

[25]

2.6 **DITSHWAYATSHWAYO**

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a ngwale dintlha mabapi le puku yeo e thopilego sefoka diphadišanong tša 'Bala 2019'.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Maitemogelo
- Ngwala ka motho wa pele
- Lebaka la bjale – (gantši)
- Mahlaodi le mantšu ao a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo
- Mmegi a tšweletše maemo a gagwe le tšhišinyo mabapi le ditshwayatshwayo
- Tšweletša dintlhakgolo ka boripana
- A se ke a anega ditaba ka moka, a šiele mmegelwa go ikgopolela le go ikagela seswantšhokgopolo
- Anega ka tsela yeo e ka dirago gore moanegelwa a dume go bala puku yeo

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 50
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 100